

Landskap: Småland. Upptecknat av: A.L.-B.S.
 Härad: Sunnerbo. Adress: Lund.
 Socken: Torpa. Berättat av Elvira Johansson.
 Uppteckningsår: 1934. Född år i Sörgården, Torpa.

Uppteckningen rör Julseder i Sörgården,	1
Glosor,	3
Skogssnuvan,	4
Maran,	5
Midsommarkvast,	6
Folkmedicin,	7
Tandvårksträd,	8
Lyte.	9-10

Skriv endast på denna sida!

10 sid.

*Småland
Svenska sk
Första förn
1894*

1.4563

*Uppsat af H. H.
1895
Sörgården*

Julseder i Sörgården.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Julen i Sörgården firas i mångt och mycket efter gammal sed. Ännu idag hänges en stor bonad upp på ena kortväggen. Denna är målad av en som hette Stina Pettersson och framställer bibliska motiv. Bonaden är så stor, att den täcker hela kortväggen. Itaket hänges dukar och bjälkarna prydas med hannklär och flätor. Spetsar och bårder sitta på dukarna. Äppel och kransar bindes fast i dem. Kronor av halm och papper hänges också upp. Även jul ark hänges upp på väggarna. Halm och hackat granris brukade man förr breda ut på golvet vid jul. Efter artonhundrafemtioalet hade inte denna sed förekommit i Sörgården. "Dä va ibland ett falit liv på kvällarna, och det hände ibland, att vi la oss allihop på golvet i halmen," säger den gamla skolfröknen, Elvira Johansson, vid tanke på forna jular. "Och så dansade man Björndansen och tävlade om, vem som kunde göra den saken bäst. Gamle Morfar, som var sjuttio år, gjorde det så ledigt, så han vann priset." Björndansen tillgick så:

Man lade sig utsträckt på golvet och rörde golvet

Skriv endast på denna sida!

2. 4563

endast med händer och fötter. Sedan hoppade man, så att "kroppen gick runt".

Om jularna åt man vit gröt i Sörgården. Annars fick man endast mjölgröt. Det var då ett fasligt liv, om vilken som skulle skrapa grytan. En gång var det en av gästerna, som tog hela grytan och sprang upp på en stege högt upp på ladugårdstaket. De andra sprungo efter med slevan i handen, men där uppe fick mannen med grytan vara i fred och skrapa så mycket, han ville.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Gloson.

4563

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

En julafton anno 1905 hände sig, att postkärnan mötte gloson i skogen vid Räfte. Det var sista gången gloson visade sig där i trakten. Gloson hade flera ungar med sig, och det frustade omkring munnen på henne. Hästen blev alldeles förskrämd och satte av i sken. Vagnen välte, och gloson tog postväskan med sig in i skogen. När postköraren kom fram till länsman Pontén i Räfte, var han alldeles vettskrämd, och han vågade inte gå tillbaka, förrän ett par handfasta karlar lovade gå med honom. När de kommo till platsen för händelsen, funno de mycket riktigt postväskan en bit in i skogen. Gloson hade inte brytt sig om väskan utan kastat den ifrån sig. Sedan dess har ingen där i trakten sett gloson.

4563

Skogssnuvan.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

En torpargumma, som gjorde dagsverk i Sörgården, fick en dag se skogssnuvan. Detta hade utseendet av en ståtlig karl. I en skogsbacke stötte hon på honom. Han tilltalade henne synnerligen fräckt. Gumman svarade emellertid igen så gott hon kunde. Då gav han till ett ekande skratt och vände ryggen till. Gumman såg då, att han hade ryggen urholkad som ett baktråg. När hon såg det, skrek hon efter honom: "Ditt laja liv!" Och då hördes skrattet åter eka mellan trädstammarn. Skogssnuvan hade naturligtvis velat förleda gumman men blev lurad.

Småland
Smålands
Torp
1834

Maran.

4563

Ant. 185
Ber. av Klara
Stigander, Torpa

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

"När jag var lärarinna i Gasshult", berättar fröken Johansson, "blev jag ofta hårt ansatt av maran. Det kändes, som om en stor tyngd hade kommit över mig. Det började nere vid fötterna och så rullade det sakta fram över hela kroppen. Till sist kände jag, hur det flåsade mig i ansiktet. Jag höll på att kvävas under tyngden och kände mig som fastnagald. Maran kom endast över mig, när jag låg på rygg. Då jag sedan flyttade till en annan plats som lärarinna försvann maran, och jag hade aldrig mer ont av den."

4563

Midsommarkvast.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

På midsommarafton skulle man plocka sju olika blom-
mor. De skulle brytas under tystnad, och efter man hade brutit dem,
fick man inte yttra ett enda ord till någon enda på hela kvällen.
Denna bukett skulle sedan läggas i ett vattenkärl, som sedan skul-
le ställas under sängen. På morgonen kunde man så läsa kommande
öden däri.

4563

Folkmedicin.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

"Som medicin användes förr en massa växter, som nu ej ha någon användning. Så brukade vi alltid förr, då det växte Huslök/Sempervivum tectorum/här på taket, plocka av de köttiga bladen och lägga dem i brännvin på flaskor. Sedan användes detta som läkemedel av sår och bulnader.

Midsonmarkqvast brukade far också plocka. Den skulle bestå av alla slags blommor, som växte på våra ägor. Innan kl. 12 ^{midsonmarsnatt} skulle den plockas. Sedan hängde vi den i den här ringen, som hänger i bjälken här i lågstugan, där vaggan brukade vara fastgjord. När den hade torkat användes den till alla slags sjukdomar. Kanske det fanns giftiga örter i den men likväl brukade vi koka te på den och dricka för förkylning och andra sjukdomar. Man kunde också lägga den i badvattnet.

Sm.
Lunnarbo hd
Torpa
1934

4563
Tandvärksträd.

Uppst. A. L. - B. J.
Ber. Elvin Johansson

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

"Här nedanför Sörgården stod förr ett tandvärksträd där folk hade slagit in sådana spikar, som man först petat med i en sjuk tand. Man ansåg nämligen, att ~~man~~ man genom att med en spik sära tandköttet omkring en sjuk tand, så att blod kom på spiken, och därefter slå in den blodiga spiken i ett särskilt träd på dess norra sida, kunde överföra tandvärken på trädet. Tandsvärks-trädet var en stor björk, och ingen vågade säga ner det av fruktan att få all den värk, som slagits in i trädet, på sig. För fem år sedan sågade emellertid Kristian ner den gamla tandvärksbjörken. Den var svår att få ner, ty den var alldeles full med rostiga spikar. Vi undrade, hur det skulle gå med Kristian. Han fick emellertid inte någon värk"

1.
Lyte.

4563

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

Fr. J. berättar: "Min mor blev som liten botad för lyte och fick då av den kloka gumman, som botade henne kraft att själv bota lyte. Folk vandrade i hundradetal till henne och blevo botade. Den sista, som kom, kunde mor emellertid inte bota. Hon har ännu sitt "krösnalyte" kvar och är blårod på hela kindhalvan. Mors lyte tillkom på följande sätt:

Morfar hade ofta svårt, därför att vargarna härjaha i trakten. Densiste vargen sköts på 1830-talet av en gubbe, som hoppade upp på vargens rygg och stack bösspian i munnen på vargen och sköt honom tvärs igenom kroppen. Alltnog, morfar hade en ko, som en gång kom hem med vargrevor längs hela halsen. Det var djupa fåror, så att köttet lyste blodrött. Min mor föddes strax efter denna händelse, och då hade hon långa röda strimor utefter halsens ena sida. Den kloka gumman, som bodde här intill, kom en dag på besök, och då hon fick se mor, sade hon till mormor; "Ser du inte, att flickan har vargarev på halsen? Då ä ett lyte, och jag ska bota det."

4563

2.

Gumman tog nu en kniv och skar hål i sitt vänstra pekfinger. Utav blodet, som flöt fram, strök hon på revorna. Mor blev också bra från sitt lyte, och när gumman en dag kom på besök för att hälsa på och se till barnet, sade hon till mormor: "Flickbarnet har blivit botad med mitt blod. Nu kan hon i sin tur bota andra från lyte". När mor växte upp, fick hon höra talas om detta, och hon gjorde som gumman hade gjort, och många äro de, som hon botat. Ibland voro lytena så stora, att hon inte hade till räckligt med blod i sitt pekfinger. Då blandade hon upp blodet med vatten, och det gick lika bra. Om barnet fått sitt lyte i nedan, skulle det botas i nedan och vice versa. Mor brukade därför alltid stryka på blod både i ry och nedan. Och kunde hon vara säker på sin sak."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10